

dvojno težavo, ki ji ni bila več kos. Ta vidik v Romanenkovi - tako kot v številnih sorodnih knjigah - ni prišel do izraza.

Pogovori z avtorjem knjige ob njegovem delu v Ljubljani decembra 2000 so pokazali, da je spoznavanje slovenskih pogledov na Jugoslavijo ena od tistih točk, ki naj bi jim v bodoče posvetil več pozornosti. Zato moram dodati, da se njegove naslednje knjige o teh ali sorodnih problemih že vnaprej veselim.

Aleš Gabrič

Od sanj do resničnosti: razvoj slovenske državnosti. Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 2001, 291 strani, ilustr.

Publikacija *Od sanj do resničnosti* je izšla kot katalog k istoimenski razstavi, ki jo je pripravil Arhiv Republike Slovenije ob deseti obletnici slovenske države (24. 5.-25. 6. 2001, ljubljanski grad). Avtor razstave je bil France Martin Dolinar. Napisal je tudi predgovor k nizu študij o razvoju slovenske državnosti, v katerem razmišlja, da imamo Slovenci prvič svojo državo in s tem priložnost, da v njenem okviru izrazimo svoj nacionalni ponos ter v miru načrtujemo svojo prihodnost. To je za vse nas velik dogodek, saj se moramo zavedati, da so sanje, ki so trajale skoraj 1400 let, postale resničnost.

Peter Štih, avtor prvega poglavja *Državne tvorbe v srednjem veku na slovenskem ozemlju*, poseže v zgodnji srednji vek in nam predstavi dve slovanski ljudstvi oziroma njuni državni tvorbi. Prva in najstarejša državna tvorba, ki se je izoblikovala v vzhodnoalpskem prostoru, je bila kneževina Karantanija, v sklop katere je spadalo tudi (in le) današnje slovensko Podravje. Slovansko opredeljeni Karantanci so bili ljudstvo, sestavljeno iz staroselskega romanskega oziroma romaniziranega prebivalstva, novoselskih Slovanov, Hrvatov, Dudlebov, verjetno tudi iz avarskih, bolgarskih in germanskih elementov. To dejstvo razkrije, da Karantanija ni bila državna tvorba Slovanov, pač pa Karantancev. Kneževina Karantanija tudi ni bila edina in osrednja tvorba na tem področju, saj se je po propadu avarske države v samem središču današnjega slovenskega prostora oblikovala kneževina Karniola.

V visokem srednjem veku je bila večina zadevnega ozemlja vključena v Sveto rimsko cesarstvo nemške narodnosti. Kompleks manjvrednosti zaradi neoblikovanja lastne države je po njegovem mnenju neprimeren, saj to cesarstvo ni bila nikogaršnja nacionalna država. Vsi narodi, ki so bili del tega cesarstva, so na državo vplivali z različnimi političnimi, kulturnimi, verskimi dogodki in jo v tem pogledu skupaj oblikovali.

V poznem srednjem veku so kot izraz dinastične politike nastale dežele. Zaživele so tako polno, da so počasi prevzemale državne funkcije in se formirale kot države.

V drugi študiji, avtor je Vasko Simoniti, *Teritorialna država: nasprotje in povezanost med deželo in vladarjem*, se seznanimo z "dolгим 16. stoletjem" (1450-1650) in premikom k oblikovanju modernega državnega sistema. Država je v tem obdobju svojo moč kazala z vzdrževanjem notranjega miru in širjenjem ter utrjevanjem oblasti. Po eni strani si je za to prizadeval vladar, po drugi strani pa politične elite (predvsem plemstvo), ki so hotele dokazati, da lahko konkurirajo na vseh področjih. Kot posledica teh tekmovalnih interesov se je oblikoval stanovsko - monarhični dualizem vladanja, ki je spodbudil nastanek zgodnjenovoveške države, "dualistične" oziroma "stanovske". Ta država se je pod vplivom prava, uprave, davkov, vojske v odnosu do cesarstva spremenila v avtonomno enoto, ki jo lahko imenujemo "teritorialno državo".

V tretjem poglavju *Država, dežele in Slovenci v obdobju absolutizma* Peter Vodopivec piše o tem, da so to avtonomijo začele omejevati terezijansko - jožefinske reforme, saj so utrjevale osrednjo habsburško oblast. Tudi nasledniki Jožefa II. so težili k močni, centralizirani državi, zato so izpeljali mnogo pravnih, upravnih in političnih omejitev. Rast moči države se je kazala v uveljavljanju cesarskega kulta in povzdigovanju monarhije. Dežele so kljub temu preživele; pod njihovim okriljem se je še naprej odvijalo pestro kulturno, gospodarsko in družbeno življenje.

O tem, da je slovenski narodni preporod vzklik v drugi polovici 18. stoletja (morda nekoliko tudi po zaslugi tistih, ki so se v Ilirskih provincah srečali z moderno meščansko državo?) piše v četrtem poglavju *Iz kulturnega v politični narod* Stane Granda. Slovenci so v tem času prišli do spoznanja, da sicer bivajo v različnih deželah, govorijo pa isti jezik ter živijo na strnjenem ozemlju, ki so ga leta 1844 prvič tiskano imenovali Slovenija. Zahteve po združitvi v eno samoupravno enoto so bile javno izražene v revoluciji 1848/49; osrednja dunajska vlada je Slovincem popustila le v toliko, da je priznala, da so enoten narod z lastnim imenom. Razvoj se je nadaljeval z nastajanjem vseslovenskih kulturnih, političnih inštitucij, strokovnih društev, z volitvami v deželni in državni zbor, s čitalniškim in taborskim gibanjem ter nastankom vseslovenskih političnih strank konec 19. stoletja. Kljub novim spoznanjem in celo nekaterim dosežkom ter občutkom pripadnosti deželi in slovenskemu narodu, so Slovenci v drugi polovici 19. stoletja še vedno občutili tudi pripadnost monarhiji.

Slovincem je državnost uspelo doseči v sklopu Države SHS, a so jo kmalu izgubili, saj je Kraljevina SHS uveljavljala unitarizem in idejo enotnega jugoslovanskega naroda. To obdobje opisujeta Jurij Perovšek in Miroslav Stiplovšek v poglavju *Volja po slovenski državnosti v letih 1918-1941*. Strinjata se, da mnogi Slovenci take politike niso hoteli in so se zavzemali za uveljavitev avtonomistično - federativnega koncepta. Morebiti uspešna prizadevanja v tej smeri je prekinila diktatura kralja Aleksandra. Po uveljavitvi oktroyirane ustave se je boj za zakonodajno avtonomijo zopet razmahnil in dosegel višek februarja 1940 z zahtevo po oblikovanju posebne banovine Slovenije z lastnim parlamentom in vlado.

Kot ena izmed republik Demokratične federativne Jugoslavije je Slovenija oboje dobila - prvič - po koncu druge svetovne vojne. Dobila je tudi ustavo, ki je

zagotavljala pravico do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve. Jugoslavija je bila kljub nalepki "federativna" do srede šestdesetih let v veliki meri centralistična država; Slovenci pa s tem niso bili zadovoljni. Položaj se je še poslabšal po smrti predsednika Tita, ko sta nastopili gospodarska in politična kriza. Vse to je sovpadlo z globalno krizo komunizma.

V Sloveniji je bil izpeljan prehod v večstrankarski sistem in začele so se priprave na osamosvojitve. Spomladi leta 1990 so slovenski politiki izrazili zahtevo po oblikovanju konfederacije. Predlog ni bil sprejet, v Sloveniji pa je sledil plebiscit o neodvisnosti ter razglasitev samostojnosti junija 1991. Po neuspešni intervenciji Jugoslovanske ljudske armade so sledila pogajanja pod okriljem Evropske skupnosti. V letu 1991 in v začetku leta 1992 je bila Slovenija mednarodno priznana in je zaživela kot država tudi izven svojih meja. Božo Repe, avtor zadnjega poglavja *Slovenija od medvojnne federalne enote preko povojne jugoslovanske republike do samostojne države*, zaključuje z mislijo, da je Slovenija z osamosvojitvijo dosegla tudi bistveno boljše izhodišče pri vključevanju v novo nadnacionalno tvorbo, Evropsko skupnost, saj se o vstopu lahko pogaja kot samostojna država.

V vključevanju v novo nadnacionalno tvorbo na nek način sodeluje tudi katalog *Od sanj do resničnosti*, saj lahko poteši tudi radovednost tistih, ki jih zanima, kdo smo Slovenci in od kje prihajamo - pa, žal, ne znajo slovensko. Povzetki vseh študij so namreč prevedeni v angleščino.

V knjigi je objavljen tudi katalog razstave z natančnim popisom razstavljenih dokumentov (kje jih je mogoče najti), ključnih za razvoj slovenske državnosti.

Mojca Šorn

Milica Kacin Wohinz, Jože Pirjevec: *Zgodovina Slovencev v Italiji 1855-2000*, Nova revija, Ljubljana 2000, 336 strani, ilustr.

Knjiga dveh priznanih slovenskih zgodovinarjev in velikih poznavalcev problematike zgodovine Slovencev v Italiji, znanstvene svetnice, ambasadorke znanosti R. Slovenije in Kidričeve nagrajenke dr. Milice Kacin Wohinz, ter rednega profesorja tržaške univerze in dopisnega člana SAZU dr. Jožeta Pirjevca je nedvomno, kot sta v uvodu ugotovila avtorja, "rezultat več desetletij obsegajočega raziskovanja temeljnih procesov političnega, kulturnega in gospodarskega življenja Slovencev v Italiji" (str. 11).

Avtorstvo posameznih poglavij mi je neformalno sicer znano, ker pa le-to v knjigi ni navedeno, delo obravnavam kot soavtorski tekst.

Avtorja sta sintetični pregled problematike najprej objavila v okviru gesla Slovinci v Italiji, ki je izšlo v Enciklopediji Slovenije. Za potrebe italijanskega bralca dopolnjen tekst je nato izšel v italijanščini pri beneški založbi Marsilio, eni večjih